Sumonyi Zoltán

Bánovics Mária évtizedről évtizedre

Kisregény, második, könnyített kiadás

4. rész

Október tizenötödikén, éppen vasárnap volt, mi főztünk Piroskámmal a konyhában, a két kisfiút Halász Manci sétáltatta az udvaron, mert olyan szép, napos idő volt, a férfiak meg beszélgettek a nappaliban. Szólt bent a rádió, mert az egész nap be volt kapcsolva, Mihály, amint csak felébredt, mindjárt felcsavarta a rádiót, egyszer csak rohannak ki, hogy jöjjünk, hallgassuk csak, most beszél a Horthy a rádióban. Nem érdekel engem a Horthytok, mondom, de csak jöjjek, mert most mondja, hogy befejezzük a háborút! Bemegyek, na, hát tényleg, elmondta az a németeket mindennek, és hogy parancsot ad a fegyverszünetre, vagy fegyverletételre. Így valahogy. Hála Isten, hogy vége, mondtam mindjárt, elegen haltak meg már eddig is. A férfiak meg egymást ölelgették, aztán mondja Mihály, hogy akkor ő most feloszlatja a munkásszázadot, menjen vele Jenő is, meg az uram is, hogy a kormányzó parancsára leszerelnek, letehetik a szerszámaikat, mert hát nekik nem is voltak fegyvereik, szegények csak a lapátot meg a csákányt tehették le. Na de hát, éppen csak egyenruhába vágták magukat, hogy induljanak, amikor megint mondja ám a rádió, hogy a kormányzót megfosztották a rangjától, megtették helyébe Szálasit, és kitartunk a németek mellett egészen a végső győzelemig.

Te szentséges Úristen, most mi lesz? Az uramék meg sem várták az ebédet, csak gyorsan ráültek arra a motorbiciklire, és mindhárman elrobogtak Nagybányára. Hogy aztán ott mit beszéltek az ezredessel, mit nem, azt én nem tudom, de csak estére jöttek vissza, hogy gyorsan, gyorsan, szedjük össze a legszükségesebb dolgokat, ruhaneműt, gyerekágyakat, élelmiszert, hogy amikor ők visszajönnek a vasútról, már indulhassunk is, mert két vagont berendeznek nekünk, s valami szerelvénnyel elindulunk Pécs felé. Ők meg közben elmentek a munkásszázadokhoz, megmondták nekik, hogy emberek, tudják, hogy ez meg ez történt, mi már csak reggelig tudunk felelni a maguk életéért, úgyhogy addig mindenki menjen, amerre lát, mindenki mentse az életét. Szóval hát így szélnek eresztették őket. Hát bizony reggel lett, mire mi is elhelyezkedtünk valahogy abban a két vagonban, az egyikben a lányomék a két kisfiúval, meg a gyerek-lánnyal, a másikban meg mi az urammal, meg

Jenővel, de Mihály nekik is szerzett egy-egy vasutas egyenruhát, hogy mégse katonaruhában legyenek, ugye hát akkor már az is veszélyes volt a nyilasok miatt.

Akkor aztán elkezdődött a mi hosszú menekülésünk, ami több mint egy félévig tartott, igen, mert éppen május huszadikán érkeztünk meg Pécsre. Na de hát hogyan? Szűzanyám! Végigutaztuk mi akkor a fél világot. Mert először is az a szerelvény, amire rákapcsoltak bennünket, nem Mátészalka felé ment, mert először úgy volt, hanem Kassának, de ezt már csak akkor vették észre, amikor elhagytuk Szatmárnémetit. Na mindegy, hát csak el innen. De nem is mentünk el Kassáig, hanem Jászón álltunk meg először, ott ki is kellett szállni a vagonból, mert a partizán-vadászok mindenütt partizánokat kerestek, és Mihály mondta, hogy van itt egy nagy premontrei kolostor, ő ott ismer valakit, menjünk oda, ott biztos nem keresnek se partizánt, se katonaszökevényt. Igen ám, csak-hogy az a kolostor is tele volt már mindenféle menekülttel, ott nem maradhattunk sokáig, hanem a vőm megtudta, hogy indul egy vonat Prága felé, annak a végére rákapcsoltatta a mi két vagonunkat. Na, megyünk Prágába, gondoltuk, csak hát nagyon lassan mentünk, amikor aztán az első állomáson megtudtuk, hogy a mi vonatunk nem más, mint egy német lőszerszállító szerelvény. Szent Isten! Hát ha az a vonat kap egy találatot, mindnyájan a levegőbe repülünk! Azért mentünk mi olyan lassan. És a mi vagonunk fékező fülkéjében fel is állítottak egy légelhárító ágyút, mert akkor már repülőgépekről is lőttek az ilyen vonatokra.

Persze, milyen az ember, egy-két nap alatt a legnagyobb veszélyt is megszokja, meg el is felejti, pláne ha nem történik semmi baj, és hát amúgy mi is jól megvoltunk, volt ennivalónk, tudtunk főzni, a két kisfiú meg direkt élvezte az utazást. Az apjuk félig elhúzta a vagonajtót, tett oda nekik egy széles deszkát, aztán azon könyököltek ki és nézegették az állomásokat. Így értünk egyszer csak egy német kisvárosba, Glogaunak hívták, azt hiszem, igen Glogau volt a neve. Ott kitolattak bennünket egy mellékvágányra, mert onnan aztán nem lehetett már tovább menni, de úgy, hogy se előre, se hátra. Na, ott várakoztunk talán valami

két hétig is. De nem bántuk, ez a Glogau olyan nyugodt, rendes város volt, az uramék gyakran bejártak, mert dohányért meg cigarettáért mindent lehetett kapni, hoztak ezek annyi csokoládét a fiúknak, hogy csuda, én meg mindjárt mentem, hogy keressek egy péküzletet, mert rendes kenyeret már régen nem ettünk, ugye hát csak olyan lapos sóspogácsát tudtuk sütni a platnin, azt ettük kenyér helyett. Láttam aztán, hogy egy idősebb ember a pék, és mutatom neki, hogy kenyeret szeretnék venni. Az meg magyarázza kézzel-lábbal, mert látta, hogy nem nagyon értek németül, mutatja, hogy hozzak lisztet, csak azért ad kenyeret. Na, jól van, visszamentem az állomásra, volt ott nekünk a vagonban még egy jó nagy magyarzsák, tele kenyérliszttel, abból megtöltöttem egy tízkilós vászon-zacskót, vittem a pékhez. Az meg csak nézi, egy csipetnyit vesz az ujja közé, és kérdi csodálkozva, hogy wohin, hát hogy honnan van ez. Mondom neki, hogy ungarische, vagyis hogy magyar búzából. Hát az a pék szinte felugrott örömében, aztán mutatta, hogy csak hozzak még, ahány kilót hozok, ő annyi kenyeret ad nekem. Szóval hát el voltunk így látva már kenyérrel is.

Egyszer csak kijön oda hozzánk a polgármester meg ez a pék, aztán mondják, hogy hát miért lakunk mi itt ezekben a vagonokban, látják, hogy kisgyerekek is vannak velünk, hát költözzünk be a városba, vannak ott szép lakások, aztán maradjunk is ott. Nagy szükség lenne a háború után is ott erre a három vasutasra, mert férfiak már alig vannak a városban, mindenkit elvittek katonának, aztán ki tudja, hányan jönnek majd vissza. A vőm, meg a fiam el is gondolkozott ezen, hanem hát Piroska sehogyan sem akarta, hanem csak haza, haza, hogy amint majd járnak a vonatok, mi menjünk csak vissza Magyarországra. Ezek meg mondták, hogy ne csináljunk bolondságot, ott húzódik a front, Magyarország fele már az oroszoké, hát csak nem akarunk tán oroszokká lenni. Na de hát az én Piroskámmal nem lehetett bírni, csak sírt, hogy haza, haza, igaz, hogy akkor már megint állapotos volt, úgyhogy mit volt mit tenni, amint

ment visszafelé egy vonat, mi megint rácsatlakoztunk. Akkor már gyorsabban haladtunk, már csak egy helyen álltunk hosszabb ideig, Neubentschenben, az már azt hiszem Ausztria volt, de ott is szóltak, hogy kellenének a vasutasok, befogadnának bennünket. De hát nem és nem. Átjöttünk a magyar határon, és eljutottunk Répcelakig.

1945 Nagyhétre értünk Répcelakra, Húsvét előtt, hát éppen a front kellős közepébe! Szemből ágyúztak az oroszok, hátulról a németek, az állomást meg bombázták, ugye hát ott nem maradhattunk, hanem gyorsan, amit egyszerre magunkkal tudtunk vinni, azzal behurcolkodtunk a faluba, egy Fischer nevű vasutas házába. De ott meg tizenketten aludtunk egy szobában, együtt a háziakkal, a földre tett szalmazsákokon, mert az utcai szobát egy német tiszt lefoglalta magának. Úr Jézus! Hát így készüljünk a Húsvétra? Akarjuk főzni a sonkát meg a tojásokat, na de hát a spájz meg üres. Benézünk az utcai szobába, hát már nincs ott a német, azok mind elszeleltek, mert már olyan közel voltak az oroszok. Hanem akkor már mi sem maradhattunk sokáig fönn a házban, mert csak úgy süvítettek mellette az ágyúgolyók, bármikor kaphatunk egy belövést, így hát a férfiak gyorsan elkezdtek bunkert ásni a kertben. Éppen Húsvét vasárnapján mentünk le a bunkerbe, hétfőn meg már át is ment fölöttünk a front. Hát így történt. Visszaköltözhettünk a házba, akkor már kényelmesebben laktunk, a férfiak meg kimentek az állomásra, hogy mi maradt a vagonjainkban. Szerencsére azok nem kaptak találatot, úgyhogy elég jól berendezkedtünk Fischeréknél, mert Pécsre még jó ideig nem lehetett visszamenni.

Mondom, május huszadikán érkeztünk meg Pécsre, ott meg, mintha soha nem is lett volna háború. Na, hála Isten! Mihály szülei vártak ránk az állomáson, mert a vőm még Szombathelyről táviratozott nekik, hogy jól vagyunk, és ekkor fogunk érkezni. Nagyon örültek persze, csak az a bolondos Annus óbégatott, felkapta a kis Misikét, csókolgatta, kis szömem, kis szömem, mondogatta, találkoztál-e a keresztapáddal? Jaj, Annus, mondom neki, hagyd már azt a kisgyereket, hát hogy láthatta volna a fiadat, amikor mi Németországból jövünk, az meg szegény valahol Oroszországban van. Majd hazajön, meglátod, most már úgyis vége lesz a háborúnak. Mentünk aztán fölfelé az állomástól a Zsolnay-szobor felé, hát mellettünk az úttesten, de az egész utcát elfoglalva, nagyon sok egyenruhás vonult, főleg vasutasok, de voltak más egyenruhások is, hanem mindegyiknek a tányérsapkáján széles piros szalag volt. És azt énekelték, hogy *cukrot adnék annak a madárnak, dalolja ki nevét a babámnak*. Ezt ismertük ugye, ezt a nótát, csak ezek meg úgy énekelték, hogy *cukorjegyet adnék annak a madárnak*. Na, hát így még nem hallottuk. Kérdem

aztán ott a járdán valakitől, hogy kik ezek? Azt mondja, de olyan suttogva, hogy hát ezek kommunisták, ezek lesznek itt most már az urak. Na, jól van, hát mit csináljuk, ha most meg ilyen világ jön?

Mi aztán az urammal meg Jenővel átmentünk a Zrínyibe, a lakásunk úgy volt ott, ahogy egy éve bezártuk, csak éppen növendék meg tanár nem volt egy se az intézetben. Szalad elénk aztán a gondnok, az is egy idősebb tiszthelyettes volt, azt mondja, jaj de jó hogy megjöttetek, Ferenc, mert nem tudjuk ám, hogy meddig lehet még itt maradni. Már szóltak, hogy ki kell majd üríteni a lakásokat is, mert nem lesz már itt hadapródiskola, úgyhogy a katonáknak el kell hagyni az intézet területét. Hát éppen csak körülnéztünk a lakásunkban, amikor megérkeznek az én szüleim Kisasszonyfáról. Mondták, hogy már a Báthory utcából jönnek, Paál Janiéktól, ott találkoztak már Piroskáékkal is, azok mondták, hogy mi meg már idejöttünk. Nagyon örültek, hogy megjöttünk, hogy nem esett semmi bajunk, de mondanának ők nekünk valamit. Na, hát csak mondja, édesapám! Tudod-e mit, Maris? Ott van Kisasszonyfán az a nagy ház, már csak ketten vagyunk benne, elférnétek ott ti is. Itt ugye nem lehet tudni, hogy majd mi lesz, hogy lesz, ott meg legalább az ennivalóról nem kell gondolkodni. Igaz, hogy az állatok javát elrekvirálta a katonaság, előbb a magyarok, aztán a németek, utóbb meg a bolgárok is, mert oda azok jöttek be, nem az oroszok, a maradékát meg eladtam, aztán most béreltem tíz hold földet. Ferenc gazdatiszt volt, ő jobban is ért hozzá, hát megélnénk belőle. Maradt két szép ló, három tehén, aprójószág, mi kell több? Gondoljátok meg!

Úgy is lett. Jenő még segített a költözködésben, de aztán ment visszza Pécsre, hogy ő keres ott magának valami állást. A sörgyárban helyezkedett el, a bérelszámoláson, de aztán ott hamar észrevették, hogy Jenő csak ránézésre kiszámít akármit, pontosabban, mint a többiek papíron, ceruzával, meg aztán, hogy végzett jogász is, így hamarosan ő lett ott a gazdasági vezető. Szép lakást bérelt a Ferencesek utcájában, abban az elefántos sarokházban, elég az hozzá, hogy megvolt mindene, aztán egyszer csak jön le Kisasszonyfára, hogy bemutatja a menyasszonyát. Hát az olyan kis affektáló pesti lány volt, Laxner Jolinak hívták, az apjának autófényező üzeme volt. Nekem már akkor se nagyon tetszett, de hát mondtam Jenőnek, édes fiam, te tudod, a te feleséged lesz. A lány meg nagyon ragaszkodott hozzá, hízelkedett, nyalta-falta ott előttünk is, de egy percig sem hagyta egyedül, hogy mi ne is beszéljünk vele úgy, hogy ő azt ne hallhassa. Jaj, hanem aztán mi történt! De még jó, hogy én azt csak később tudtam meg, csak amikor már Jenő elmesélte.

Egyik este már otthon volt a lakásán, amikor dörömbölnek az ajtón. Kiszól, hogy ki az, mire azt válaszolták, hogy kinyitni, államrendőrség! Bemennek, kérdik, maga doktor Marczali Jenő? Én vagyok, válaszolta. Akkor maga most velünk jön! Hová, miért, kérdezte a fiam. Nem kérdezünk, főhadnagy úr, szólt rá az egyik olyan gunyoros formán, és már vitték is ki az ajtón, hogy alig tudott egy kiskabátot a vállára kapni. Lent beültették egy autóba, kivitték a vasútra, ott átadták két másik rendőrnek. Azok beszálltak vele egy vasúti fülkébe, az ajtót kulcsra zárták, behúzták a függönyöket, és a vonat máris elindult. Jenőnek olyan jó, flegma természete volt, nemigen lehetett azt semmivel kihozni a sodrából, de akkor, így mondta, nem valami jól érezte magát a bőrében. Reggelre értek Budapestre, ott megbilincselték, úgy vitték át a Déli Pályaudvarról a Nyugatiba. Mi szükség erre, uraim, kérdezte a rendőröktől, nem fogok megszökni. Nana, válaszolták azok, mi nem bízunk a háborús bűnösökben. Te Szent Úristen! Mert akkor már hallani lehetett ilyeneket, hogy valakit egy feljelentésre is fölakasztottak.

Déltájban értek Debrecenbe, ott megint megbilincselték, úgy kísérte föl a két rendőr a vasúti igazgatóság épületébe. Bementek egy terembe, ott egy emelvényen ültek az igazolóbizottság emberei, őt leültették oldalt egy padra, és ahogy fölnéz, látja ám, hogy vele szemben ott ül a sógora, Mihály, ugyanúgy két rendőr között. Ja, igen, mert a vőmet még májusban visszahelyezték Mátészalkára, mert Szatmárnémeti már megint a románoké lett, neki meg ott kellett a Krasznán, meg a Szamoson újraépíttetni a felrobbantott hidakat. Na, szóval ott ültek egymással szemben, de nem is szólhattak egymáshoz, csak úgy a szemükkel kérdezték, hogy mi fog itt történni. Akkor először Jenőt kérdezték, hogy elismeri-e, amit az itt ülő szemtanúk állítanak, hogy ő csendőrtiszti egyenruhában motorozgatott Szatmárnémetiben? Elismerem, válaszolta. Így kérdezgették mindenről, de amikor aztán már Mihályra került volna a sor, nagy kiabálás hallatszott az utcáról, de úgy, hogy bent már egymás szavát sem lehetett meghallani, és kiküldtek egy rendőrt, hogy megnézze, mi ez a rendbontás. Jön aztán vissza, és mondja, hogy legalább száz ember áll az igazgatóság előtt, mind be akarnak jönni, hogy ők is szemtanúk. Na, hát száz nem jöhet be, mondja ott az egyik bizottsági ember, de tízet vezessenek be, a többi meg menjen szépen a dolgára.

Na, bejönnek, elől egy fiatal román rendőrtiszt, és nagyon mérgesen mondják, hogy ők jól ismerik itt ezt a két embert, és ha Paál mérnök úrnak, meg Marczali főhadnagy úrnak csak egy haja szála is meggörbül, és nem engedik őket azonnal szabadon, akkor a többiek is bejönnek, de akkor itt kő kövön nem marad. Nagyot néztek, persze, a bentiek, és mi is

csak akkor ismertük meg őket, mondja már otthon a fiam, hogy ezek az emberek a szatmári munkaszázadból valók voltak. A román rendőrtisztet Weisz Rudinak hívták, a másik meg egy Kellner János nevű szegedi mérnök, de ő nem Szatmárnémetiben volt, hanem Ökörítón. Mondja aztán ez a Kellner, hogy ők itt valamennyien, de még azok is, akik most nem tudtak idejönni, ennek a két embernek köszönhetik, hogy megérhették a felszabadulást, és hát miféle vircsaft ez itt, hogy a tisztelt igazolóbizottság pont ezt a két embert vegzálja, a gyilkos nyilasokat meg futni hagyja. Na, hát mondani se kell, hogy ettől mekkora zavar meg kapkodás lett a teremben, de aztán az a Weisz mindjárt megíratta az igazolásokat, ő is aláírta, hogy Paál úr is, meg Marczali doktor is igaz emberek. Ezt ő, mondta aztán, mint a legilletékesebb igazolhatja, mert most ő a szatmári rendőrség parancsnoka, és ha bárkit az ő területéről be akarnak idézni, hát nagyon ajánlja, hogy akkor előbb őt kérdezzék meg, ne a kis besúgóikat!

Szóval hát ilyen szerencsésen végződött ez a dolog. Aztán Jenő visszajött Pécsre, a vőm meg hazament Vásárosnaményba, akkor éppen ott laktak, az állomásban, vagy valami fűtőházban, már nem is tudom, csak azt tudom, akkor már öten voltak, mert még Pécsett megszületett Anna-Mária. Az a kisleány a két nagyanyjáról kapta a nevét, szóval hát az Annusról meg énrólam, és Jenő volt a keresztapja. Joli meg hát csak járt a fiam nyakára, úgyhogy el is vette feleségül. Nem mondom, eleinte jól megvoltak, Jenő szépen keresett, de hát ennek a Jolinak semmi pénz nem volt elég, minden este csak a szórakozás, színház, tánc, mert az az egy biztos, hogy táncolni nagyon szeretett. Na, jól van, hát fiatalok voltak, csak hát sokszor mentem úgy fel hozzájuk, hogy nem volt otthon egy darab kenyér, tíz deka felvágott, semmi. Nagyon könnyelmű asszony volt ez a Joli. Én aztán mindig fölpakoltam, úgy mentem hozzájuk Kisasszonyfáról, mert tudtam, hogy Jenő nagyon szereti a füstöltet, kolbászt, sonkát, meg legjobban a bendőbe töltött kolbászhúst. Azt ott nálunk svárglinak hívták, a sváb hentesek nagyon értették, tőlük tanultam el.

Hát ez így ment, amíg negyvenhatban meg nem született a Lacika. Attól kezdve már Joli nagyon unatkozott Pécsett, és hát elkezdte duruzsolni, hogy költözzenek Pestre, mert ő itt egész nap csak egyedül van a kisgyerekkel, ki se tud mozdulni, ott meg ott vannak az ő szülei, sokat segítenének neki. Lakhatnának náluk, az igaz, hogy szép kertes házuk volt Erzsébeten, és Jenő dolgozhatna az apja üzemében. Én mondtam a fiamnak, hogy eszedbe ne jusson itt hagyni ezt a jó állásodat, szép lakásodat, abból még mindig csak baj lett, ha valaki elment valahova vőnek. Az ott már nem a maga ura, inkább csak olyan ingyenszolga féle. Na de

hát ugye, beszélhet az a szülő, egy asszony mégis csak jobban tud hatni az urára, minden nap mondja, mondja, végül is csak felköltöztek. Jaj, szegény, hát attól kezdve aztán küldözhettem a csomagokat az egész Laxner családnak. Állandóan írták, hogy Pesten rossz az ellátás, küldjek ezt, küldjek azt, de volt úgy, hogy az egész család lejött Kisasszonyfára, ott vendégeskedtek egy hétig is hatan, mert Jolinak volt még egy öccse is, Tibinek hívták.

Jól van, hát mi nem sajnáltuk, hogy ott vannak, csakhát nekünk dolgozni kellett, ugye sok munka volt a földdel, mert akkor már húsz holdon gazdálkodtunk. Negyvenhatban, a földosztáskor mi is kaptunk tíz holdat, ott volt mellette a másik tíz hold bérelt föld, azokban sokat kellett dolgozni, még akkor is, ha a nagyobb dologidőre fölvettünk három-négy napszámost. De ugye hát azokat is meg kellett fizetni, ezek meg csak uraskodtak ott, finnyáskodtak, azt gondolták, hogy falun csak úgy magától megterem minden.

1950-ben már sehogyan sem lehetett ellenállni az agitátoroknak, be kellett lépni a termelőszövetkezeti csoportba. A faluban már csak mi voltunk egyéni gazdálkodók, aztán állandóan jártak a nyakunkra, hogy így a közös, meg úgy a közös, hogy az mennyivel jobb, meg könnyebb, nem kell látástól vakulásig gürcölni, a nehéz munkát elvégzik a traktorok, az öregek meg még nyugdíjat is kapnak a téeszcsétől. Mondom én egyszer az uramnak meg édesapámnak, hogy nézzék, gondoltam én valamit. Maguk már eleget dolgoztak életükben, apám hetvenöt éves volt, az uram is már hatvanhét, nem maguknak való már ez a munka. Meg aztán félni lehetett, hogy a sok ellenkezés miatt egyszer csak kulák-listára tesznek minket is, mert akkor már sok ilyet lehetett hallani, aztán azokat még el is vitték bányákba, ide-oda. Én belépek a téeszcsébe, mondom, beviszem a tíz hold földet, maguk meg csak dolgozzanak itthon a kerttel, meg az állatokkal. Jól van Maris, azt mondják, úgyis te dolgozol itt legtöbbet, te tudod, csak a két lovat meg a teheneket ne adjuk be, mondta édesapám. Ő nagyon szeretett a lovakkal bajolni, befogni, kifogni, még ha csak a boltba ment, akkor is befogott a szekérbe, de úgy tudott az ülni a bakon, akár a parádés kocsisok. Nemhiába szolgált valamikor a huszároknál.

Úgy is lett aztán, én beléptem a téeszcsébe, hanem akkor láttam ám, hogy azok a többiek ott nemigen szeretik a munkát, délelőtt csak azt lesték, hogy mikor lesz már ebédidő, délután meg, hogy mikor jár le a nyolc óra, aztán mehessenek haza. Ej, mondom nekik, az istenfátokat, hát miféle parasztok voltatok ti eddig is, ha nem tudjátok, hogy a föld nem olyan ám, mint a gyár, hogy lejárt a munkaidő, aztán fájront? Így

dolgoztatok ti a magatokéban is? Na, hát azért voltatok ti mindig is ilyen koldusok! Ej, Mariska néni, mondták erre, mert engem még az öregebbek is néniztek, maga csak azért beszél így, mert erős, meg bírja is, mert hiszen fiatalabb korában csak úriasszony volt Pécsön, nem fáradt még bele a falusi munkába. Úgy látom én, hogy ti se nagyon fáradtatok bele, csak lusták vagytok, veszekedtem velük, mert én aztán nem hagytam, hogy egy megkezdett sort otthagyjanak félig megkapálva. De az is igaz, hogy erős voltam, meg bírtam is, mindig mondogatták, hogy az egész faluban Mariska néni a legerősebb férfi. Sokat nevettünk ezen, pedig igazuk volt. Hát cséplésekor mindig nekem kellett fölmenni a dobra, aztán hajnaltól késő estig etettem a gépet, de úgy ám, hogy három legény is alig győzte feldobálni a kévéket. Én meg egész nap fenn álltam a cséplőgépen abban a hőségben, volt egy olyan motoros szemüvegem, hogy az izzadság meg a por ne menjen a szemembe, egy rossz sarlóval vagdostam el a kévék szalmakötelét, aztán már eresztettem is befele a dobba. De még előbb meg is kellett azokat a kévéket fordítani, hogy a kalászok kerüljenek lefelé.

Jaj, de egyszer meg hogy jártam! De hát talán csak akkor voltam én beteg egész életemben. A lábam, a derekam, meg még a mellkasom is nagyon fájt, szúrt, hasogatott, napokig kellett borogatnom, de talán még egy hétig is, amíg lassan elmúlt. Az úgy volt, hogy répaszedésből mentünk hazafelé az asszonyokkal, de már olyan csúnya őszi idő volt, hideg, nyirkos idő, meg már erősen sötétedett, elég az hozzá, hogy a kövesúton mentünk hazafelé. Hát ugye, úgy beszélgettünk, nem is vettük észre, csak mikor már egészen a sarkunkban volt, hogy a Bak Józsi meg jön utánunk a motorbiciklijével az állomás felől. De részeg lehetett, mert azt meg kell mondani, hogy részeges volt, meg látszott is rajta, olyan dülöngélve ült a motorján, aztán csak ijesztgette az asszonyokat, hogy elüt bennünket. A kövesutat meg éppen javították, már úgy, hogy olyan szürke zúzott kő volt felpúpozva végig az árok partján, hogy majd azt terítik szét az úton, de ugye még csak ott voltak azok a kupacok, hát mi azokra mentünk föl, hogy az a bolond Józsi elférjen a kövesúton. Hát, uramisten, egyszer csak nagy sikoltást hallok, mert én mentem legelöl, hogy vigyázzon Mariska néni, ezt sikoltozták az asszonyok, de akkor engem már el is ütött, a motorbicikli meg átment a lábszáramon meg a hátamon. De akkor aztán a motorbicikli is felborult, a hátsó kereke súrolta a fejkendőmet, mert azért a motor járt tovább, a Bak Józsi meg lecsúszott az árokba, jó derékig ért neki a víz.

Hát ugye, én olyan mérges lettem, hogy mindjárt felugrottam, felkaptam azt a francos motort és belevágtam az árokba. El is merült

mindjárt, úgyhogy nem volt az aztán már jó semmire, csak ócskavasnak. Na de nem is mert szólni semmit a Bak Józsi miatta, pedig nagyon sajnálta a motorját, csak az orra alatt morgott, hogy az neki milyen jó szerszáma volt, most meg jöhet gyalog utánunk a mezőre, vagy ahol éppen dolgoztunk, mert ő volt a brigádvezető. Hallgass, mondtam, örülj, hogy nem hozzád vágtam a motorodat, mert akkor most meg se tudnál mukkanni, ha akkor az téged eltalál! Ott maradhattál volna a motoroddal együtt tavaszig. Na hát nem is mert az panaszkodni, igaz, hogy nekem meg aztán egy hétig is szúrt a hátam meg a mellkasom. Hát ilyen is volt.

De azért azt nem mondhatom, hogy nem becsültek, zárszámadáskor mindig nekem volt a legtöbb munkaegységem, csakhát mégse ment úgy, persze, mint amikor még egyéniek voltunk. Na, ezt megérezték a Laxnerék is, meg írtam is nekik, hogy kedves nászomék, édes gyerekeim, most ugye kevesebb van, hát kevesebbet tudunk küldeni. De akkor már valahogy megromlott közöttük is a viszony, szóval hát addig-addig, hogy egyszer csak írta a Jenő, hogy elköltözött Erzsébetről, a Fehérvári úton bérelt egy kis lakást, mert elválnak a Jolitól. Na, ugye, megmondtam én, hogy nem lesz az jó, ha elmegy oda vőnek! Csak hát már nem lehetett elölről kezdeni mindent. Akkor aztán sokáig nem tudott elhelyezkedni, csak olyan alkalmi munkákat kapott, de így legalább többet láttuk. Gyakran eljött Kisasszonyfára, sokszor egy hétig is ott lakott velünk, segített otthon az apjának, meg még a téeszben is, mert egyszer az összes gépet megjavította. Bíztatta ott az elnök, hogy maradjon, ő szívesen fölvenné gépésznek, meglenne a megélhetése. Á, de hát ő nem bírta ki sokáig Pest nélkül. Végül aztán fölvették Csepelen az autógyárba, előbb csak segédmunkásnak, aztán már esztergályos lett, majd meg brigádvezető. Közben már a vőmet is fölhelyezték Pestre, a Tétényi úton tudtak egy kis szolgálati lakást szerezni, az meg közel esett a Fehérvári úthoz, így aztán Jenő sokszor átment hozzájuk. A fiúk már nagyok voltak, szerették, ha ott van, valahogy még bizalmasabbak is voltak vele, mint a szüleikkel, már ahogy az ilyen kamaszokkal lenni szokott.

(folyt. köv.)